

L'aigua i el paper foren riqueses de Cal Coca, de la Poble de Claramunt (segles XIV-XIX)

Josep Riba i Gabarró

Els components de la família del cognom Coca, que apareix arrelada a la Poble de Claramunt entre els segles XIV i XIX, foren notables com a propietaris de terres i cases i de molins fariners i paperers, els quals els proporcionaren contínues rendes.

L'any 1344, després d'una forta revinguda del riu Anoia que va devastar les edificacions de la Poble Vella, per a la seva reedificació, els vescomtes de Cardona, Huguet i la seva mare Beatriu, atorgaren una carta de repoblació, amb franqueses, per afavorir els nous habitants: «Ordenem de donar un pati en el Camp de Jaume Coca, a l'entrada de la costa del Castell de Claramunt, perquè allí els habitants es lliurin dels diluvis de les aigües i dels perills de les guerres i hi facin habitacions o estades els pobladors que hi vulguin habitar».¹

La família dels Coca tingué els molins fariners i paperers al barri de les Figueres de la Poble de Claramunt, a la confluència dels corrents del riu Anoia i de la riera de Carme. Per al funcionament dels molins, amb la indispensable trilogia de la resclosa, la sèquia o rec i la bassa, hagueren de fer la captació de l'aigua dos o tres quilòmetres més amunt, a frec del molí del Turo, a la dreta de la riera de Carme, al terme de la Torre de Claramunt.

1. MAS I DOMÈNECH, Josep: *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*. Barcelona, Imp. Jaume Vives, 1907, vol. II, p. 36-41. Traducció de la carta de repoblació de la Poble de Claramunt.

En la retenció feta per la resclosa, inicialment l'aigua baixava per la banda dreta del corrent fluvial, però per tenir més desnivell i córrer per un terreny amb menys obstacles, l'aigua la farien passar canalitzada des d'una banda a l'altra de la riera, amb la construcció d'un aqüeducte de dues amples arcades i bastit amb carreus cairejats de pedra travertínica, localment anomenat turo, amb el pilar central reforçat amb una aresta per trencar les aigües.

Aquest aqüeducte o pont es troba situat entre els indrets de la font de Vinsó, al terme de la Torre de Claramunt, i el torrent de les Garrigues, al terme de la Pobla de Claramunt. Encara es conserva en l'actualitat, llevat de les baranes de la canalització superior, que caigueren fa molt de temps, si bé pot ésser utilitzat com a pas de vianants i per al tràgic dels animals de bast, com quan al segle passat es transportava la calç des dels forns de Vilanova d'Espoia cap a les adoberies d'Igualada.

Les observacions meteorològiques generals a Catalunya confirmen que durant els aiguats de la tardor, la intensitat de la pluja és molt més alta que en els primaverals o estiuencs. Això també passa a l'Anoia, i en concret hi ha registrades dues grans revingudes que tingueren la coincidència de caure en el mes d'octubre i de les seves repeticions en espai d'una setmana, al segle XVI (dues vegades l'octubre de l'any 1584) i de tres setmanes el segle XIX (tres vegades l'octubre de l'any 1866). De tota manera també hi hagué rierades fortes a l'estiu, com les dels anys 1788, 1842, 1921, 1926 i 1942.²

«El 5 d'octubre de 1584, la rierada de l'Anoia vingué tan grossa que aquí a la Pobla de Claramunt ensorrà tots els molins paperers del Gener i pujà un pam i mig per sobre la porteta de la font de les Figueres, que fins el dia d'avui no hi havia homes que afirmessin haver-la vista tan crescuda. El dia 13 d'octubre en la nit vingué una altra rierada molt més grossa que la del dia 5 i es va cobrir tota la paret de la font de les Figueres».³

Un procurador de Joan Coca feia constar en una declaració de 28 de juliol de 1788 que «*las aguas de la riera de Carme de que se vale para el curso de sus molinos, sitos en la vecindad de les Figueres de la Pobla de Claramunt, vinieron tan excesivamente copiosas que descompusieron y se llevaron la represa que servía para conducir a la acequia y balsa de los molinos de Juan Coca, por cuyo único motivo estuvieron parados*».⁴

2. «Aiguat», *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona (2a edició), 1986, p. 314.

3. APPC, BOSCH I FERRAN, Pere: *El castell i la Pobla de Claramunt*. 1927, p. 85. Monografia inèdita.

4. MADURELL I MARIMON, Josep M.: *El paper a les terres catalanes. Contribució a la seva història*. Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1972, p. 673.

L'aiguat de Sant Bartomeu, el 24 d'agost de 1842, fou un dels més devastadors del segle XIX i un dels pobles més afectats fou el de la Pobra de Claramunt, on la rierada va ensorrar quatre cases a la plaça de la Constitució, dues més al carrer Major i vuit al Raval; molts altres habitatges quedaren a punt de caure, però no es podien reparar per la manca de paletes i fusters, ja que es trobaven ocupats «*en todas las fábricas de papel y de harina que hay en este pueblo, porque se hallan en un estado deplorable*». ⁵

Unes revingudes de la riera de Carme, ocorregudes els dies primer i 20 d'agost de 1866, van trencar el rec i sobretot la resclosa dels molins del Coca; la seva reparació costaria 1.100 duros i les obres durarien quatre mesos, per tornar-la a refer «amb 100 pams de llargada, 16 pams d'alçada i 12 pams d'amplada, posant per sobre una filada de pedra forta amb pendent a cada banda i per tot el davant turo picat i al darrera de pedres doblades, igual que el tros de la resclosa que va quedar». ⁶

Un dels cops més destructors de la riera de Carme fou l'ocorregut a la nit del 17 d'agost de 1921, que va caure a tot el vessant fluvial: els seus estralls afectaren les hortes de les riberes i principalment els molins paperers situats als termes d'Orpí, Carme, la Torre de Claramunt i la Pobra de Claramunt. Un cronista igualadí, tot i donar detalls de cada lloc, feia constatar «la trista situació i les conseqüències d'una paralització absoluta del treball, mentres no estiguin reparats els desperfectes soferts en les fàbriques, que són quasi l'únic element de vida». ⁷

Els danys que des de sempre havien de patir les rescloses de Cal Coca eren molt més considerables pel fet de trobar-se al capdavall del curs de la riera de Carme, on el cabal era el més gran. Des de la resclosa, el rec passava per la banda esquerra del corrent fluvial, seguint al descobert arran de les cases del barri de les Figueres, on l'aprofitaven per al safareig, i pel repeu del carrer del Sol, on hi havia la bassa del molí de Dalt, ben a prop de l'aiguabarreig del riu Anoia amb la riera de Carme, que des d'aquest lloc formaven un corrent únic i més cabalós.

Una curiositat dels cursos fluvials aprofitats pels molins paperers del Coca i d'altres, és que fins al segle XVIII la riera de Carme era anomenada

5. MARTÍ FIGUERAS, Joan: «Cuando el Noya pierde su placidez», al periòdic *Igualada*, núm. 817 (23 d'agost de 1957), p. 4-7, on es fa la «Transcripció d'una notificació de la Alcaldia Constitucional de la Pobra de Claramunt, de 25 de agosto de 1842».

6. AAR, Pressupost presentat pel mestre Feliu Baqué, de Capellades, el 14 de novembre de 1866.

7. *L'Eco de Igualada*, núm. 42 (27 d'agost de 1921), p. 32-33.

riera de Noya, i en molts documents surten repetides les expressions de «Carme o Noya», de «Noya o Carme», o «riera de Carme, dita Noya». El riu Anoia tenia aquest nom des de la Pobla de Claramunt en avall, però en deien riera d'Igualada en amunt.

En la capbreuació de l'any 1573, hi ha «una pessa de terra al lloc anomenat Noya, pel mig de la qual passa el rec de les Figueres i a tocar del camí que va des de la Pobla a Carme». Una altra «pessa de terra, a tocar del camí reial, vers la Creu del Grau (el futur lloc del pedró de Sant Procopi), que afronta a sol ixent amb la riera d'Igualada».⁸

En la capbreuació del castell de Miralles de l'any 1682, el mas de Florençola i terres del voltant «per la banda de ponent fan partió amb la riera de Noya».⁹ En la capbreuació del castell de la Torre de Claramunt de l'any 1704, hi ha «una pessa de terra, a la partida de Moranta, que a tramontana afronta amb la riera de Carme, dita de Noya».¹⁰

Per a una major clarificació, hi ha documents que esmenten la triple nominació de les rieres. L'any 1745, Francesc Guarro, mestre fabricant de paper de la Pobla, va cursar una instància a Francesc Antoni de Copons i de Nuix, procurador del duc de Medinaceli i Cardona, senyor de la baronia de la Conca d'Òdena, on feia constar «*que me he de valer de las aguas que discurren de las rieras de Carme o Noya y de la de Igualada, para hacer corrientes las fábricas de un molino paperero y otro trapero o batán, después del molino que tiene Francisco Font*».¹¹

Encara en una escriptura de l'any 1825 esmenten una «pessa de terra de regadiu, d'un quartà i mig de sembradura de llavor de canem, que fa partió amb la riera de Noya o de Carme».¹²

LA NISSAGA DELS COCA

Nom	Lloc i data naixement	Lloc i data defunció	Ocupació
Jaume Coca	(1344)*		Propietari
Jaume Coca	(1497)		Pagès
Joan Coca	(1497)		Pagès

8. AHCI, notari Pau Castellar, d'Igualada, 13 de maig de 1573, f. 46.

9. Ibidem, notari Bartomeu Costa, d'Igualada, 21 de juliol de 1682.

10. Ibidem, notari Bartomeu Costa, d'Igualada, 6 de juny de 1704, f. 19.

11. MADURELL, Josep M.: *Op. cit.*, p. 1.120.

12. AHCI, notari Josep Mas i Torelló, d'Igualada, 20 de novembre de 1825, s.f.

Nom	Lloc i data naixement	Lloc i data defunció	Ocupació
Jaume Coca	Pobla de Cl. 07.11.1523	Pobla de Cl. 26.12.1587	Pagès Batlle 1581
Nicolau Coca	28.05.1528	Pobla de Cl. 28.04.1605	Pagès
Arnald Coca	(1549)		Pagès
Joan Coca	(1596)		Pagès
Joan Coca	Pobla de Cl. 15.09.1554	Pobla de Cl. 25.05.1592	Pagès
Joan Coca	26.01.1592	Pobla de Cl. 15.01.1666	Pagès
Francesc Coca	(1610)		Pagès
Francesc Coca i Vallès	Pobla de Cl. 16.03.1626	Pobla de Cl. 16.04.1703	Pagès
Cristòfor Coca	Pobla de Cl. 01.08.1629	Pobla de Cl. 07.05.1679	Mestre paperer
Joan Coca	Pobla de Cl. 14.12.1665	Pobla de Cl. 08.02.1714	Terratinent
Francesc Coca i Verdaguer	Pobla de Cl. 29.03.1691	Pobla de Cl. 09.01.1766	Pagès. Batlle 1753-1754
Joan Coca i Ubach	Pobla de Cl. 17.05.1722	Pobla de Cl. 30.06.1809	Terratinent Batlle 1748- 1752 i 1784
Antoni Coca i Ubach	Pobla de Cl. 05.11.1733	Barcelona s.d.	Advocat
Josepa Coca i Riera	Barcelona 1789	Pobla de Cl. 23.06.1853	Hereva
Antoni Brososa i Coca	Pobla de Cl. 31.10.1817	Barcelona 27.01.1863	Procurador

* Les dates entre parèntesi indiquen l'any que s'han trobat citats.

Les primeres referències documentades de la nissaga del cognom Coca apareixen en la carta de repoblació de la Pobla de Claramunt esmentada abans, datada el 15 de setembre de 1344, on consta un camp propietat de Jaume Coca.¹³

Un segle i mig endavant, en el fogatjament de l'any 1497 del terme del castell de Claramunt, a la demarcació de la vegueria de Vilafranca del Penedès, hi són relacionats Jaume Coca i Joan Coca, successors d'una mateixa família.¹⁴

13. RIBA I GABARRÓ, Josep: *La Pobla de Claramunt. Evolució econòmico-social d'un municipi de la comarca d'Igualada*. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1972, p. 261.

14. IGLÉSIES, Josep: *El fogatge de 1497*. Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991, vol. I, p. 223-224.

El 7 de novembre de 1523 nasqué a la Pobla de Claramunt Jaume Coca,¹⁵ que hi va morir el 26 de desembre de 1587; l'any 1581 havia ocupat el càrrec de batlle.¹⁶

Nicolau Coca nasqué a la Pobla de Claramunt el 28 de maig de 1528¹⁷ i hi va morir el 28 d'abril de 1605.¹⁸ En la capbreuació de la Torre de Claramunt, en el temps del baró Miquel Joan de Claramunt i practicada pel notari d'Igualada Martí Joan Franquesa, el 28 de maig de 1549, en la declaració de Nicolau Coca, pagès i moliner de la Pobla de Claramunt, es fan constar els seus drets sobre el molí del Turo, a la dreta de la riera de Carme, que havia heretat d'Arnald Coca conjuntament amb una peça de terra campa i bosquina.¹⁹ En el fogatjament de la Pobla i terme del castell de Claramunt, dins de la vegueria d'Igualada, datat el primer de setembre de 1553, entre els seus habitants apareix troba Nicolau Coca, moliner.²⁰

Joan Coca, pagès del lloc de les Figueres de la Pobla de Claramunt, hi havia nascut el 15 de setembre de 1554²¹ i hi tingué la fi dels seus dies el 25 de maig de 1592.²²

En els antecedents de la família dels Coca concorren les circumstàncies que molt encertadament va apreciar l'historiador francès Pierre Vilar: «Gairebé mai no són compromeses les despeses d'una derivació fluvial per a un molí fariner, d'arròs, d'oli, de paper, de l'hort, del fruiterar, de camps més vastos si s'escau, entorn del molí. Hi ha el cas, a la regió paperera de l'Anoia, d'un pagès, que tot restant estrictament pagès, sap jugar tan bé amb les necessitats d'aigua i terres dels seus veïns industrials, que participa de llur fortuna. La família dels Coca, en el lloc dit de les Figueres, a la Pobla de Claramunt, apareix des de 1695 com a propietària des de temps, de drets sobre 4 molins, 2 de fariners, 1 de paperer i una farga de filferro; però Joan Coca és "llaurador" i els seus descendents guardaran sempre aquest títol. Hom pot seguir en els arxius, els llogers, les vendes, les concessions i els processos que lliguen la fortuna dels Coca a la dels paperers

15. APPC, llibre de Baptismes de 1523, s.f.

16. Ibídem, llibre d'Òbits de 1587, s.f.

17. Ibídem, llibre de Baptismes de 1528, s.f.

18. Ibídem, llibre d'Òbits de 1605, s.f.

19. RIBA I GABARRÓ, Josep: «La Torre de Claramunt», *Història de l'Anoia*. Manresa, Parc, 1988, vol. I, p. 307

20. IGLÉSIES, Josep: *El fogatge de 1553*. Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1979, vol. I, p. 424.

21. APPC, llibre de Baptismes de 1554, s.f.

22. Ibídem, llibre d'Òbits de 1592, s.f.

veïns: Borrull, Font, Guarro, Romaní i Romeu. És per la possessió inicial de l'ús de les aigües que els Coca dominen aquest racó d'indústria fins a principis del segle XIX, sense convertir-se en industrials directament».²³

Els molins paperers i fariners que la nissaga dels Coca estigueren en activitat durant uns cinc segles seguits, passant d'un hereu al següent, fins que per un canvi en la continuïtat familiar els vells molins foren aturats definitivament al principi del segle XX i sortiren de la seva propietat.

Les rodes hidràuliques ja no donarien més voltes i les maces restarien silencioses. Però l'aigua de la riera de Carme, que havia donat la vida productiva als molins, va trobar una nova utilització en el subministrament d'aigua potable per a la xarxa domiciliària de la ciutat d'Igualada i dels pobles dels encontorns, tot fent una contribució fonamental, per al seu desenvolupament urbanístic i industrial, a les terres del curs central del riu Anoia, al segle XX.

ELS HEREUS DEL CAL COCA ALS SEGLES XVII I XVIII

En la successió troncal de la família dels Coca durant els segles XIV i XVI es troben alternances entre els patronímics de Jaume i Nicolau, i, en canvi, en els segles posteriors hi ha una intermitència amb els noms de Joan i Francesc. En els llibres dels registres de Baptismes, de Matrimonis i d'Òbits, es poden obtenir les dades cronològiques respectives, que seran complementades amb altres antecedents, per conèixer millor les bases biogràfiques de cada personatge. Es pot observar que fins al segle XVII les anotacions dels registres es fan amb la grafia de «Cocha», amb la «h» intercalada en el cognom de Coca, però després ja no s'utilitza.

Joan Coca. Nasqué a la Pobla de Claramunt el 26 de gener de 1592,²⁴ i hi va morir el 15 de gener de 1666.²⁵ Tingué un notable protagonisme per la seva iniciativa de comprar els molins, que des d'aleshores foren anomenats els molins de Cal Coca a les Figueres de la Pobla de Claramunt. Abans, en la capbreuació de l'any 1573, Joan Janer n'era l'amo, amb resclosa, rec i bassa, al lloc de les Figueres.²⁶

23. VILAR, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Barcelona, Edicions 62, 1996, vol. III, p. 272-273.

24. APPC, llibre de Baptismes de 1592, s.f.

25. Ibidem, llibre d'Òbits de 1666, s.f.

26. AHCI, notari Pau Castellar, d'Igualada, 13 de maig de 1573, f. 46. El cognom consta unes vegades com a Janer i en d'altres com a Gener.

L'any 1629, Joan Coca va formalitzar l'adquisició del molí fariner que li vengueren Gaspar Gener, el seu fill Josep i la seva muller Anna; com també el molí de Dalt, paperer, situat a l'indret del carrer del Sol del barri de les Figueres, l'any 1634, i després, l'any 1638, el molí de Baix, paperer. Amb els molins, hi anaven compresos els usos de les captacions de l'aigua de la riera de Carme, derivada pel rec que des d'aleshores també es conegué com el rec de Cal Coca.²⁷

En la capbreuació del terme de la Torre de Claramunt, feta el 10 d'agost de 1644 pel notari d'Igualada Agustí Baró, en la declaració de Joan Coca es feia constar la propietat d'una peça de terra de quaranta jornals de llaurar, situada al pla de la Torre i la coma d'en Coca, i la facultat de prendre aigua de la riera de Carme i fer-la passar per una sèquia i portar-la fins als molins del terme de la Pobla de Claramunt, segons la llicència atorgada per la baronessa Fulgència de Claramunt.²⁸

Francesc Coca i Vallès. Nascut a la Pobla de Claramunt el 16 de març de 1626,²⁹ i finat el 4 d'abril de 1703.³⁰ Casat amb Anna, amb la qual tingué vuit fills: Elena (1657), Gaspar (1663), Joan (1665), Josep (1668), Cecília (1670), Maria (1677), Francesc (1678) i Procopi (1679).³¹ En el capbreu de l'any 1677 fet pel notari d'Igualada Pau Mestre, hi féu constar un molí fariner amb dues moles, que anaven amb l'aigua de la riera d'Igualada.

Cristòfor Coca. Nascut a la Pobla de Claramunt el primer d'agost de 1639.³² Els hereus de la nissaga dels Coca, als documents de tota mena, sempre feien constar la seva condició de «pagès de la Pobla de Claramunt» o bé «pagès del lloc de les Figueres», tal com apuntava P. Vilar, però a vegades també figuren com a paperers, com són els casos de Cristòfor Coca i Francesc Coca i Verdaguer (1691-1766).

En la partida de matrimoni, de 23 de desembre de 1664, consta casat amb Anna Bruc, de Vilanova del Camí, i es precisa que Cristòfor Coca és

27. RIBA I GABARRÓ, Josep: *La Pobla de Claramunt. Evolució econòmico-social d'un municipi de la comarca d'Igualada*. Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1972, p. 183-185.

28. RIBA I GABARRÓ, Josep: «Torre de Claramunt», *Història de l'Anoia*. Manresa, Parcir, 1988, vol. I, p. 307-308.

29. APPC, llibre de Baptismes de 1626, s.f.

30. Ibídem, llibre d'Òbits de 1703, s.f.

31. Ibídem, llibres de Baptismes, dels anys respectius.

32. Ibídem, llibre de Baptismes de 1639, s.f.

un «fadrí paperer de la Pobla».³³ En les partides dels baptismes dels seus set fills —Francesc (1666), Joan (1667), Maria (1669), Francesca (1670), Cristòfor (1672), Antoni (1675) i Maria Coloma (1678)— també hi fan sempre l'esment que el pare és «paperer de la Pobla».³⁴

La professionalitat de Cristòfor Coca surt ben acreditada com a mestre paperer en formalitzar un contracte d'aprenentatge, el 7 d'abril de 1667, a «Josep Martí, minyó d'Òdena, que es possa a aprendre lo ofici de paperer amb mestre Cristòfor Coca, per temps de quatre anys, que li promet donar al cap 16 lliures»; i un altre a «Jacint Tomàs, fadrí minyó de Vilanova del Camí, que se possa a aprendre lo ofici de paperer, per temps de tres anys, amb el mestre Cristòfor Coca, que li promet pagar 9 lliures barceloneses cada any», fet el 29 d'octubre de 1668.³⁵

Encara que els contractes no ho especificaven, era costum que els aprenents s'estiguessin als molins paperers, on feien vida, i popularment eren anomenats «els gats» per la seva agilitat a complir les feines que els eren manades. En la partida de l'òbit de Cristòfor Coca, de 7 de maig de 1679, tampoc no oblidaren de repetir que fou «paperer del lloc de la Pobla».³⁶

Joan Coca. Nasqué a la Pobla de Claramunt el 14 de setembre de 1665,³⁷ i hi morí el 8 de febrer de 1714.³⁸

El 6 de maig de 1695, el batlle general de Catalunya concedí a Joan Coca la facultat de continuar amb la possessió de quatre molins (dos de fariners, un de paperer i una farga d'aram) i de poder fer-los funcionar amb l'aigua de la riera d'Anoia, des de Carme, immediatament després del molí del Turo, fins a la riera que venia d'Igualada.³⁹

En el capbreu dels terratinents de la Torre de Claramunt, a cura de Bartomeu Costa, d'Igualada, formalitzat el 6 de juny de 1704, en la compareixença de Joan Coca es manifestava la propietat d'una finca heretada de quaranta jornals de llaurar i amb els drets de retenir l'aigua de la riera de Carme, per fer-la passar per un rec i conduir-la fins als seus molins del

33. *Ibidem*, llibre de Matrimonis de 1664, s.f.

34. *Ibidem*, llibre de Baptismes dels anys respectius.

35. Actes de 1646 a 1679, f. 268. MADURELL, J.M.: *Op. cit.*, p. 1.088.

36. APPC, llibre d'Òbits de 1679, s.f.

37. *Ibidem*, llibre de Baptismes de 1665, s.f.

38. *Ibidem*, llibre d'Òbits de 1714, s.f.

39. MADURELL, J.M.: *Op. cit.*, p. 665.

terme de la Pobla de Claramunt, amb el reconeixement de la baronessa Maria de Claramunt i d'Espuny, vídua del noble Francesc de Ribera, baró de Florejacs i comte de Claramunt.⁴⁰

Francesc Coca i Verdaguer. Nasqué a la Pobla de Claramunt el 29 de març de 1691,⁴¹ i hi va morir el 9 de desembre de 1766.⁴² Casat amb Francesca Ubach, el primer de febrer de 1717.⁴³ Tingueren quatre fills: Maria Teresa (1719), Joan (1722), Francesca (1726) i Rosa (1729).⁴⁴

Francesc Coca i Verdaguer, el 26 d'agost de 1722, va cursar unes reclamacions al comissari de la baronia de la Conca d'Òdena, delegat jurisdiccional del duc de Cardona i Medinaceli, per demanar una rebaixa en el pagament de les taxes senyoriales i municipals, perquè les considerava desproporcionades, i amb aquesta finalitat es nomenaren uns pèrits independents que repassaren les valoracions del patrimoni de la família dels Coca.⁴⁵

Patrimoni urbà, rústic i industrial de Cal Coca

Peces de terra	46.312 lliures
Cases i corrals	8.795 lliures
3 molins paperers	7.400 lliures
2 molins fariners	1.500 lliures
2 molins bataners	1.500 lliures
TOTAL	65.707 lliures

Francesc Coca fou un notable fabricant de paper i proveïdor de departaments oficials de Madrid. Entre 1726 i 1739, sobre paper de fil de Cal Coca es va imprimir la primera edició del *Diccionario de la Lengua Castellana* de la Real Academia: «*en el expresado molino de Francisco Coca se trabaja y se compone, además del papel ordinario, el papel que sirve y*

40. RIBA I GABARRÓ, Josep: «La Torre de Claramunt», *Història de l'Anoia*. Manresa, Parcir, 1988, vol. I, p. 308.

41. APPC, llibre de Baptismes de 1691, s.f.

42. Ibídem, llibre d'Òbits de 1766, f. 19.

43. Ibídem, llibre de Matrimonis de 1717, s.f.

44. Ibídem, llibre de Baptismes, dels anys respectius.

45. RIBA I GABARRÓ, Josep: *La Pobla de Claramunt. Evolució econòmico-social d'un municipi d'Igualada*. Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1972, p. 271-275.

*debe ser para el Real Sello de Su Majestad, e igualmente de papel de todos los géneros y especies que le es menester a la Real Academia Matritense».*⁴⁶

Els Coca afavoriren la implantació de nous molins paperers amb les transferències de propietats i terres i de concessions d'aigua a d'altres fabricants de paper de la contrada. Així, l'any 1731, Francesc Coca va practicar la venda a favor de Jaume Font d'una peça de terra, pel preu de cent lliures barceloneses, per a la construcció d'un molí paperer de dues rodes i vuit piles, dotat de l'aigua del riu Anoia, amb la construcció d'una resclosa i un rec, més avall dels molins del venedor Coca, amb la disponibilitat de les facultats atorgades per la superintendència general de Catalunya el 7 de febrer de 1720.⁴⁷ D'altra banda, l'any 1746 també va vendre a Francesc Guarro una peça de terra per construir-hi un molí paperer, amb el dret d'utilitzar l'aigua amb la continuació del rec anterior des del molí de Cal Font.⁴⁸ Durant el bienni 1753-1754 fou alcalde de la Poble de Claramunt.

Joan Coca i Ubach. Nasqué a la Poble de Claramunt el 17 de maig de 1722,⁴⁹ i hi va morir el 30 de juny de 1809.⁵⁰ No tingué fills, però es va casar dues vegades. El 24 de setembre de 1767 contragué matrimoni amb Rosa Cirera i Clarella; se celebrà a l'església romànica de Sant Sadurní de Rotgers, sufragània de Borredà, al Berguedà.⁵¹ Aquesta primera muller va morir a la Poble de Claramunt el 5 de desembre de 1789.⁵² Al cap de dos mesos, el primer de febrer de 1790, a l'església de la Santíssima Trinitat de la Poble de Claramunt es va tornar a casar amb Maria Ferrer i Soler, una donzella de la masia de Cal Ferrer del Coll de Piera. D'aquest enllaç en foren testimonis Macari Torrents, moliner de farina, i Joan Romaní i Soterias, fabricant de paper, tots dos arrendataris dels molins propietat del contraent.⁵³

Joan Coca i Ubach va ocupar per tres vegades el càrrec d'alcalde de la Poble de Claramunt, entre el 1748 i el 1752 i després el 1784. A

46. MADURELL, Josep M.: *Op. cit.*, vol. II, p. 671.

47. AHPB, notari Bartomeu Galí, de Barcelona, 13 d'octubre de 1731, f. 367 r.

48. AHCI, notari Josep Mateu, d'Igualada, 2 de març de 1746, f. 92.

49. APPC, llibre de Baptismes de 1722, f. 144.

50. Ibidem, llibre d'Òbits de 1809, f. 274.

51. Ibidem, llibre de Matrimonis de 1767, f. 93, en transcripció certificada pel rector Pau Solà i Gras, el 18 de novembre de 1767.

52. Ibidem, llibre d'Òbits de 1789, f. 163.

53. Ibidem, llibre de Matrimonis de 1790, f. 246.

mitjan segle XVIII va endegar les obres de reforma de l'espaiosa casa pairal situada al carrer Major de la Pobla, amb tres grans finestrals d'estil renaixentista que encara subsisteixen. Per això un historiador del paper remarcava «*que en la Pobla de Claramunt, la més bella casa construïda en el siglo XVII pertenecía a la familia Coca, rica y famosa en toda la comarca*». ⁵⁴

A tocar de la plaça de Capdevila, ocupant el lloc d'un antic corral de bestiar, hi va aixecar una casa de nova planta que es va convertir en hostal, i que a mitjan segle XIX fou venuda a la família Romaní; va ser conegut com l'Hostal Vell i en el primer terç del segle XX fou regentat per Josep Robert Seuba. ⁵⁵

Oposició a la construcció de l'església parroquial

Davant la insuficiència de l'església de la Santíssima Trinitat, habilitada com a parròquia des de l'any 1463 en resultar enderrocada la primitiva del castell de Claramunt durant la guerra de Joan II i la Generalitat, tot el poble va decidir de bastir una nova i gran església. El solar preferit era dins del Camp de la Barquera, antiga propietat de la família dels Coca.

Tothom estava disposat a col·laborar i contribuir per edificar la nova església, menys Joan Coca i Ubach, que s'entossudí a no voler vendre el terreny necessari i hi va posar tota mena d'obstacles, que ni una entrevista amb el bisbe Gavino de Valladares, de visita pastoral a la Pobla de Claramunt el 17 de maig de 1786, no pogué remoure. Finalment Joan Coca va haver de cedir i la nova església es va construir entre els anys 1789 i 1793. ⁵⁶

Les actuacions de Joan Coca i Ubach foren conflictives en moltes ocasions i fins i tot van transcendir en una de les respostes municipals que l'any 1790 la Pobla de Claramunt va fer a les preguntes dels «*qüestionarios*», de Francisco de Zamora: «*Esta villa su planta está compuesta de cinco calles nombradas la calle Mayor, la calle Mediana, la calle Subirá, la calle del Arraval i la calle del medio de la Carretera, con su plaza Mayor y el paseo es desde esta villa hasta el lugar de las Figueras. Y el que estorba el ensan-*

54. VALLS I SUBIRÀ, Oriol: *El papel y sus filigranas en Cataluña*. Amsterdam, The Paper Publications Society, 1970, vol. I, p. 260.

55. APPC, BOSCH I FERRAN, Pere: *La casa Coca i el Camp de la Barquera*. 1940. Inèdit.

56. RIBA I GABARRÓ, Josep: *Bicentenari de l'església de Santa Maria de la Pobla de Claramunt (1793-1993)*. Igualada, Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, 1992, p. 18.

*che de la villa es que hay un individuo nombrado Juan Coca y Ubach que tiene una partida de tierra cerca de la villa y no la quiere vender para hacer casas».*⁵⁷

Rescissió de contractes per culpa dels francesos

Joan Coca i Ubach hagué de resignar-se a la rescissió d'uns contractes d'arrendament per tres anys del molí de Dalt, per 650 lliures anyals, des del 15 de març de 1806 al 1809 i un altre d'un any del molí de Baix, per 360 lliures, des del 14 d'octubre de 1807 al 1808, amb el fabricant de paper blanc Pere Vallès, el qual el 12 de setembre de 1808 va cursar un requeriment de rescissió, encara que amb el pagament de les prorrates vençudes.

Les causes foren que *«desde el febrero y singularmente desde primeros de junio de este año se halla este Principado infestado de los Franceses, cometiendo las mayores atrocidades contra la Religión, las personas y los Bienes de los españoles y sosteniendo una guerra, la más cruel, tanto, que todos los individuos aptos para el servicio de la guerra han tenido que tomar armas en defensa de la religión y de la Patria y del Rey Nuestro Señor Fernando Séptimo, formando y levantado Somatenes y un crecido número de Migueletes, así que el requiriente estuvo algunos días en el Ejército en clase militar y todos sus dependientes, en número de doce, han tenido que desemparrar fábricas de papel por igual motivo de la guerra».*⁵⁸

Antoni Coca i Ubach. Nasqué a la Pobla de Claramunt el 5 de novembre de 1733.⁵⁹ Casat a Barcelona amb Lluïsa Riera. Es feia constar que era doctor en ambdós drets, procurador dels tribunals i funcionari de la Reial Audiència de Barcelona. Significativament, en un inventari de 1863, entre els béns mobles de la casa pairal poblatana, es va trobar *«un baúl con tachuelas, con documentos e instrucciones de pleitos seguidos por Antonio Coca»*, i cal suposar que la majoria devien ser de suport en els plets promoguts pel seu germà Joan Coca i Ubach.⁶⁰

57. TORRAS I RIBÉ, Josep M.: *La comarca de l'Anoia a finals del segle XVIII. Els «qüestionaris» de Francisco de Zamora*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat-Consell Comarcal de l'Anoia-Ajuntament d'Igualada, 1993, p. 404.

58. AHCI, notari Antoni Ferrer i Vilalta, Igualada, 12 de setembre de 1808, f. 136-137.

59. APPC, llibre de Baptismes de 1733, f. 71.

60. AHCI, notari Francesc Especier, Igualada, 19 de març de 1863, f. 200.

Josepa Coca i Riera. Nascuda a Barcelona l'any 1789; va morir a la Pobla de Claramunt el 23 de juny de 1853.⁶¹ Filla d'Antoni Coca i Ubach i neboda i hereva de Joan Coca i Ubach. Casada a Barcelona l'any 1811 amb Pere Brososa i Bell-lloc, que era «*oficial del Tribunal de la Real Intendencia y Comisionado por la Real Hacienda*», nascut a Barcelona l'any 1766 i finat a la Pobla de Claramunt el 22 de juny de 1842.⁶² Formaren una família de set fills: Antoni, Ignasi, Pau, Rafaela, M. Roser, Teresa i Francesca.

Tingueren una picabaralla amb l'Ajuntament per discutir sobre la propietat del lloc on es va aixecar un pilar per situar la làpida de la Constitució. El 20 d'abril de 1822 el Govern civil de Barcelona es dirigí a l'alcalde de la Pobla: «*Con fecha 20 de abril del año pasado (1821) envié a V.S. una exposición de Dª Josefa Coca de Brososa, quejándose de haver mandado fijar la lápida de la Constitución en una propiedad suya y no en la plaza pública, a fin de que manifieste inmediatamente por qué motivo había dado semejante providencia*».⁶³

El 3 de maig de 1822 l'alcalde Joan Guarro i Marí respongué: «*Este Ayuntamiento concluye que la parte de Josefa Coca no es ni ha sido jamás propietaria del terreno destinado para plaza principal de este pueblo y pedazo de tierra llamada la "Era del Comú", contigua al Campo de la Barquera*». En la mateixa data, el rector i un grup de veïns manifestaren: «*Cuando se hizo erección de una plaza para la fijación de la lápida de la Constitución, se hizo con el apoyo y avenimiento de todos los ciudadanos, a exepción de los consortes Josefa Coca y Pedro Brososa*».⁶⁴

Antoni Brososa i Coca. Nascut a la Pobla de Claramunt el 31 d'octubre de 1817,⁶⁵ i finat a Barcelona el 27 de gener de 1863. Casat a Barcelona, sense descendència, tot i que Antoni Brososa va deixar un fill natural: Alberto Francisco de Asís Gervasio, batejat el 13 de setembre de 1848 a la parròquia de Sant Gervasi de Cassoles, un poble que fou agregat a Barcelona l'any 1897.⁶⁶

Antoni Brososa era el fill gran del matrimoni entre Josepa Coca i Riera i Pere Brososa i Bell-lloc, i l'hereu del patrimoni de Cal Coca, que

61. APPC, llibre d'Òbits de 1853, f. 135.

62. Ibidem, llibre d'Òbits de 1842, f. 59.

63. AHCI, Trienni liberal, lligall 35.22, de 1822.

64. RIBA I GABARRÓ, Josep: «Un conflicte per la plaça de la Constitució a la Pobla de Claramunt», *Vida...*, núm. 2.155 (23 d'abril de 1998), p. 26-27.

65. APPC, llibre de Baptismes de 1817, f. 134.

66. RPI, transcripció al tom 23, llibre I de la Pobla de Claramunt, f. 19.

com es veurà més endavant passà a ésser repartit entre els seus sis germans, després que aquests haguessin fet impugnació de la seva disposició de deixar-lo a tres hereus de la seva confiança, per a la liquidació de l'herència rebuda.⁶⁷

CONFLICTES AMB LA PARRÒQUIA I EL BISBAT

El 28 de maig de 1819, la Parròquia i l'Ajuntament de la Pobla de Claramunt cridaren Josepa Coca i Riera i Pere Brososa i Bell-lloc per a la ratificació de la donació que havien fet espontàniament, el 14 de novembre de 1809, d'un «pedaç de terra situada al costat de l'església de la Pobla, a la part de sol ixent, que afronta amb el camí ral, a fi de edificar les parets d'un nou Camaril, del qual se ha passat a obrir els fonaments i edificar les parets».⁶⁸

Però la construcció d'un absis de planta rectangular i afegit a l'església oberta al culte des de l'any 1793, per dotar-la d'un cambril per a la Mare de Déu (aleshores una imatge barroca de la Puríssima Concepció) i també d'unes sagristies a la planta baixa, es va retardar i no es va acabar fins l'any 1825. A més de la donació d'una franja de terreny, hi hauria l'aportació de 135 lliures, per part del matrimoni Brososa-Coca, amb els drets de disposar d'una tomba familiar i de tenir un banc propi al dessota de la trona de l'església, segons que es va convenir en escriptura entre els propietaris del solar i el rector Jaume Galobart i l'alcalde Pau Solà del Cortey.

Segurament a causa de l'assentament dels fonaments de la nova església, es va esquarterar el sostre del creuer i es va ensorrar el 24 de juny de 1878. Per atendre les despeses de la reconstrucció es tragueren els bancs familiars i per recuperar el lloc anterior caldria fer una aportació dinerària; entre els bancs enretirats hi havia el de la família dels Coca, que, a difereència de tothom, es negaren a contribuir i encara feren reclamacions.

El 4 d'abril de 1879, el bisbe de Barcelona José M. de Urquinaona va decretar: «*Visto el expediente promovido en 18 de noviembre de 1878 por D. Pablo Brososa, para ser amparado en el derecho de tener un banco en la iglesia de la Pobla de Claramunt, debajo del púlpito, en la parte opuesta al sitio en que estaba colocado el de la familia Guarro. Cuyo derecho*

67. AHCI, notari Francesc Especier, Igualada, 19 de març de 1863, f. 195-208.

68. APPC, «Llibre de comptes d'Obra i Administració de Santa Maria de la Pobla de Claramunt, 1805-1866», f. 244.

*fue concedido perpetuamente a sus padres los consortes D. Pedro Brososa y Dª Josefa Coca, para sí y sus sucesores, por el Ayuntamiento, el Párroco y Obreros de dicho lugar, según la escritura otorgada por el notario de Capellades D. Francisco Pujol, en 26 de junio de 1825. Para atender a los gastos necesarios de reparación de la iglesia parroquial, después del hundimiento de parte de su bóveda, se acordó retirar todos los bancos de los particulares, sin que haya habido oposición alguna, exepción hecha del recurrente».*⁶⁹

Tres mesos i mig més tard, el 16 de juliol de 1879, el bisbe Urquinaona va haver de dictar una nova providència: «*Vista la comunicación del Cura Ecónomo de la Pobra de Claramunt de 20 de junio, manifestando que en la mañana del mismo día y mientras celebraba la misa, unos cuantos hombres guiados por D. Pablo Brososa, con gran ruido entraron un banco, colocándolo en el centro de la iglesia i presentándose D. Federico López, notario de Capellades, levantando acta i notificándole que se abstuviera de tocar el banco del sitio en que se hallaba. Atendido que el expresado Brososa haciendo público desprecio de lo dispuesto por el Prelado, hizo introducir un banco por sorpresa, faltando al decoro debido en el templo, ordenamos al Cura Ecónomo que haga retirar de la Iglesia el banco colocado en ella por D. Pablo Brososa, custodiándolo en la sacristía de donde no podrá tocarse*».

⁷⁰

Però amb tots els antecedents ben documentats per Pau Brososa, la sentència dels tribunals li fou favorable. La Parròquia, davant el dilema de retornar les 135 lliures i pagar el valor dels terrenys ocupats per l'edificació del nou absis de l'església, no va trobar altra opció que la de restituir el banc familiar dels Coca al seu setial assignat des de l'any 1825.⁷¹

Durant l'any 1879 es van emprendre els treballs de la reconstrucció del sostre esfondrat, però el 26 de desembre del mateix any, festa de Sant Esteve, en acabar la misa i en cantar els seus goigs, es va ensorrar la volta del cor de l'església, arrossegant en la caiguda els feligresos cantaires.

Un setmanari d'Igualada en donava la notícia: «*Desgracia. El viernes se desplomó el coro de la Iglesia de la Pobra, originando un muerto, tres heridos graves y dieciocho contusos*».⁷² Segons els extractes de les partides

69. APPC, comunicat del Bisbat de Barcelona.

70. Ibidem, comunicat del Bisbat de Barcelona.

71. RIBA I GABARRÓ, Josep: *Bicentenari de l'església de Santa Maria de la Pobra de Claramunt (1793-1993)*. Igualada, Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, 1992, p. 37.

72. *El Eco del Noya*, núm. 115 (Igualada, 28 de desembre de 1879), p. 2.

obituàries foren dos els feligresos que van morir en aquell accident: un que era dalt del cor i un altre que era al dessota.

La transcripció dels registres és la següent: «A 27 de diciembre de 1879, por disposición del Juez de Primera Instancia de Igualada, mandé dar sepultura al cadáver de Francisco Farriol Riba, de 46 años, alguacil del Ayuntamiento. Falleció el día antes a consecuencia de una desgracia, recibiendo la extrema unción. Pelegrín Carcereny, Ecónomo [...] A 27 de diciembre de 1879, por disposición del Juez de Primera Instancia de Igualada, mandé dar sepultura al cadáver de José Morist Colom, de 70 años. Fallecido el día antes a consecuencia de una desgracia y no recibió ningún sacramento. P. Carcereny, Ecónomo». ⁷³

En el document abans esmentat del bisbe Urquinaona, de 4 d'abril de 1879, si bé per una banda defensava l'actuació de mossèn Pelegrí Carcereny, ecònom de la Pobla, també puntualitzava els fonaments legals de tota la qüestió: «Atendido que la concesión otorgada en 1825 por el Ayuntamiento, el Cura Párroco y los Obreros de la Iglesia de la Pobla de Claramunt, a los expresados consortes Brososa-Coca no puede en manera alguna ser autorizada por Nos, por no reconocer facultades a los otorgantes para imponer a perpetuidad un gravamen o servidumbre a aquella iglesia, sin previo consentimiento y aprobación por el Obispado, con lo que para la restitución de la cantidad de las 135 libras catalanas, no es equitativo que los otorgantes retengan las cantidades entregadas por los consortes Brososa-Coca en renumeración de la prerrogativa del banco y del terreno necesario para construir una sepultura y la que resulte debe abonarse por el importe del pedazo de terreno cedido por los mismos consortes en recompensa para edificar un camarín y una sacristía».

Amb el pas dels anys el banc dels Coca, com els altres bancs, fou remogut del setial, però es va conservar fins a la nit del 22 de juliol de 1936, quan tots foren cremats a la plaça de l'església, conjuntament amb alguns ornaments i imatges del temple parroquial pobletà.

FRAGMENTACIÓ PATRIMONIAL DE CAL COCA

Tres anys i tres dies abans de morir, Joan Coca i Ubach va dictar les seves darreres voluntats davant del notari d'Igualada, Antoni Ferrer i Vilalta, en la modalitat de testament tancat: «Fet i firmat, lo present testa-

73. APPC, llibre d'Òbits de 1879, f. 16.

ment en lo lloc de la Pobla de Claramunt i en casa de ma propia habitació i en un quarto de ella escrit i firmat de mans agenes, respecte de no poder firmar a causa de estar mal de la vista, avui als vintiset de maig de mil vuit-cents sis».⁷⁴

El 27 d'abril de 1807, Joan Coca i Ubach, «trobant-se malalt en lo llit, ha convingut de donar en caritat a la Iglésia de la Pobla i al seu Ajuntament, tot aquell tros de terra campa al capdavall del cementiri, amb la condició de deixar-li fer un nínxol, sepulcre o vas, de tretze pams de llarg i quatre d'amplada, de pedres i argamasa, per a enterrar-lo a ell i a los del seu llinatge ara i en lo esdevenidor; i perquè Joan Coca no pot firmar me dóna la facultat a mi Maurici Margarit, rector, davant de testimonis i el batlle i regidors de l'Ajuntament».

Aquest sepulcre es va situar en l'angle de tramuntana de l'església i entre la tanca del cementiri i el marge del camí ral d'Igualada a Capellades. Però a principis de 1809, a causa del pas de les tropes franceses, hi hagué morts violentes entre el veïnat i el sepulcre destinat a Joan Coca fou ocupat, i a ell el soterraren prop del campanar.⁷⁵

La partida obituària diu així: «Al dia 1 de juliol de 1809, en un nínxol que hi ha en el cementiri de la Iglésia de la Pobla de Claramunt, bisbat de Barcelona, se enterrà el cadaver de Joan Coca i Ubach, fill de Francesc Coca i de Francesca Ubach, conjugues. Morí de malaltia el dia 30 de juny, de edat 86 anys, rebent tots los Sagraments. Se li feu enterro i novena amb 23 sacerdots».⁷⁶

Joan Coca i Ubach, per no haver tingut fills en cap dels seus dos matrimonis, en la clàusula testamentària principal disposava: «Deixo i atorgo hereva mia universal a ma neboda Josepa Coca i Riera, filla del doctor en drets Anton Coca, mon germà difunt i de Lluïsa Riera, instituint a aquella el dia de mon òbit viurà i hereva mia ésser voldrà». En el cas que la neboda Josepa Coca no fos vivent, també deixava instituïdes com a hereves universals les germanes Maria Teresa (nascuda el 1719), Francesca (nascuda el 1726) i Rosa (nascuda el 1729), una eventualitat que no es va escaure.⁷⁷

74. AHCI, notari Antoni Ferrer i Vilalta, d'Igualada, 27 de maig de 1806, s.f.

75. APPC, «Llibre de comptes d'Obra i Administració de Santa Maria de la Pobla de Claramunt, 1805-1866», f. 244.

76. Ibidem, llibre d'Òbits de 1809, f. 274.

77. AHCI, notari Francesc Pujol i Bordes, Igualada, en transcripció feta el 2 d'agost de 1809, f. 70-71.

El 2 d'agost de 1809, amb la publicació del testament que havia deixat Joan Coca, es va conèixer que l'hereva seria la seva neboda Josepa Coca i Riera, però també que feia uns atorgaments a favor de la seva vídua Maria Ferrer i Soler: «A la caríssima muller mia, vull que siga mantinguda a casa, menjada, beguda, calçada, vestida, sana i malalta assistida de metges i medicines. Pagar-li 200 lliures a l'any i que no pugui ser extreta de casa. Li deixo dos llits guarnits i la roba de la casa que triarà i les joies que li vaig portar, com són botons i anells, creus i arrecades. I també coberts de plata i llautó. Durant lo any de dol li deixo la collita, així de grans com de vins i llegums, junt amb l'oli que es collirà».

També es preveia una alternativa: «Per lo cas que dita caríssima muller mia no vulga habitar amb mon hereu/va, li deixo tota aquella casa que tinc novament construïda en lo carrer Major de la Pobla de Claramunt, que afronta a sol ixent amb lo Camp de la Barquera, a migdia amb Francisco Llubià, a ponent amb el dit carrer i a tramuntana amb el corral de tancar el bestiar. Item li deixo l'Hort tancat, al costat de la bassa del molí fariner, perquè hi pugui fer verdures que bé li apareguin».⁷⁸

La usufructuària Maria Ferrer i Soler, vídua de Joan Coca, va procedir a aixecar inventari de tot el patrimoni, format per 23 trossos de terra escampats pel terme de la Pobla de Claramunt i una finca gran al terme de la Torre de Claramunt, amb la casa pairal, corrals, pallisses i els molins fariners i paperers i una antiga farga d'aram.⁷⁹

La darrera mestressa, Josepa Coca i Riera, davant del notari d'Igualada Marià Puigdollers i Cuyner, el 20 de juny de 1853 va disposar les clàusules del seu testament, tot deixant hereu universal el seu fill gran Antoni Brososa i Coca. Aquest, al seu torn, el 27 de maig de 1861, diposità un testament tancat al notari Josep Pla i Soler, de Barcelona, el qual fou obert el 5 de maig de 1863.

Antoni Brososa declarava testamentàriament que el seu matrimoni amb Carme Colomer no havia deixat successió, però sí que havia tingut un fill fora del matrimoni, com s'ha esmentat en un capítol anterior. Per tant, del llegat dels seus béns, que eren els patrimonials de Cal Coca, n'assignava una cinquena part al seu fill natural, Alberto Francisco de Asís Gervasio.⁸⁰

De les altres quatre cinquenes parts de les propietats de Cal Coca, en serien beneficiaris els tres hereus de confiança designats, que foren:

78. *Ibidem*, 2 d'agost de 1809, f. 69-70.

79. *Ibidem*, 2 d'agost de 1809, f. 78-89.

80. RPI, transcripció al tom 23, llibre 1 de la Pobla de Claramunt, f. 19.

Miquel Roig i Riera, aleshores rector de Sant Pere de les Puelles de Barcelona i que abans, entre els anys 1846 i 1857, ho havia estat de la Pobra de Claramunt; Antonio Mínguez, doctor en farmàcia, de Barcelona, i Joan Figueras i Aleu, mestre de minyons de Sant Vicenç dels Horts, el qual, com a apoderat, tres setmanes després de la publicació del testament va procedir a la legalització de l'inventari de l'herència deixada per Antoni Brososa. Pel canvi de la titularitat hagueren de pagar 3.866 rals, per les taxes dels registres.⁸¹

Valoració de l'herència de Cal Coca - any 1863

Casa pairal	12.800 rals
Camp de la Barquera	2.666 rals
55 jornals de terra	13.982 rals
2 molins fariners	42.666 rals
2 molins paperers	106.665 rals
TOTAL	178.779 rals

Les instruccions dipositades per Antoni Brososa i Coca prefiguraven la liquidació definitiva de les propietats de Cal Coca: *«Quiero que a los tres meses de mi muerte, mis herederos procedan a la venta de todos los bienes que constituyen mi herencia y que su resultado lo coloquen a rédito en lugar seguro y entregando los intereses que devengue a Dª María Niño y Gregorio durante su vida y después de su fallecimiento a mi hijo Alberto [aleshores tenia 12 anys] hasta que que cumpla la edad de 25 años; en cuyo caso o bien al fallecimiento de la citada María Niño, si mi dicho hijo ha llegado a la expresada edad, entreguen a éste el capital para que disponga del mismo a sus libres voluntades y por ésta mi última voluntad, la firmo en Barcelona a 27 de mayo de 1861. Antonio Brososa y Coca, rubricado»*.⁸²

El nom de María Niño y Gregorio apareix documentat l'any 1854 quan Antoni Brososa va establir a favor d'ella un hipoteca de 26.105 rals, amb la garantia de la propietat dels molins de Cal Coca. Aquesta hipoteca tingué una execució d'embargament: *«Doña María Niño y Gregorio acudió ante el Juzgado de 1ª Instancia de Distrito de San Beltrán de Barcelona*

81. AHCI, notari Francesc Especier i Parache, Igualada, 19 de març de 1863, f. 195-208.

82. Arxiu dels successors d'Antonio Mínguez, de Barcelona.

*pidiendo la ejecución contra los bienes del difunto Antonio Brososa y Coca sobre el pago de 26.105 reales de capital y 13.380 reales de intereses devengados y habiendo estimado dicha pretensión obtuvo mandamiento de embargo, que fué expedido en 25 de agosto de 1864, y además por la de otros 10.000 reales de intereses posteriores y costas, con fecha 29 de diciembre de 1864, sobre la finca Molí de Baix y otras».*⁸³

En els anys seixanta del segle XIX, Maria Niño, amb uns poders ator-gats per Antoni Brososa, va establir i cobrar arrendaments dels molins de Cal Coca: «*Se ratifica en todas sus partes el arrendamiento otorgado por Dª María Niño, como apoderada de Antonio Brososa Coca a favor de Andrés Permanyer, en 15 de marzo de 1862, ante el notario Jaime Burguero*».⁸⁴

Durant els tres anys posteriors a la mort d'Antoni Brososa (l'any 1863) l'hereu de confiança Antonio Mínguez feia lliuraments trimestrals a Maria Niño de 540 rals «*para alimentos de D. Alberto*», que era el fill natural reconegut. Aquest, en una carta de 19 de febrer de 1866, es consi-derava que «*estaba sólo en este mundo, sin más amparo que mi Sra. Madre [María Niño] por la muerte del Cura [es referia a Miquel Roig, finat el 20 de desembre de 1865] en la defensa de mis intereses, des de la muerte de mi padre Antonio Brososa y Coca*».⁸⁵

Segons un acte del Jutjat de la Instància del Districte de Sant Bertran de Barcelona, d'onze de juliol de 1867, Pau Brososa i Coca, «*pasante de notario*», va acceptar «*del curador del menor Alberto Francisco de Asís y Gervasio, soltero, de edad 19 años y vecino de Barcelona, la cesión de los derechos de una quinta parte de la herencia de su padre, por el precio de 4.000 escudos*».⁸⁶

Els altres sis germans que tenia Antoni Brososa i Coca, que eren Ignasi, Pau, Rafaela, Teresa, Roser i Francesca, el 3 d'abril de 1863 van fer una impugnació del seu testament, i el 30 d'abril de 1866 la Sala 3a de l'Audiència de Barcelona els donà la raó, tot declarant la nul·litat de la ins-titució dels tres hereus de confiança, els quals hagueren de restituir la pos-sessió dels béns i dels fruits percebuts. Tot i que interposaren un recurs al Tribunal Suprem de Madrid, una sentència d'onze de gener de 1867 con-firmà la de Barcelona en contra seva.⁸⁷

83. RPI, Transcripció al tom 23, llibre 1 de la Pobra de Claramunt, f. 20.

84. Arxiu dels successors d'Antonio Mínguez, de Barcelona.

85. Arxiu dels successors d'Antonio Mínguez, de Barcelona.

86. RPI, transcripció al tom 23, llibre 1 de la Pobra de Claramunt, f. 10-11.

87. Arxiu dels successors d'Antonio Mínguez, de Barcelona.

A partir dels enllaços de la família dels Coca amb els Brososa, la cursa històrica dels segles anteriors de millorar i augmentar el patrimoni es va capgirar i el degoteig de les vendes de finques durant un segle comportà la seva desaparició.

L'any 1819, Pere Brososa i Josepa Coca, «*vendieron a carta de gracia a José Brugués Solà, labrador de Castellolí, una tercera parte del molino papelero nombrado de Arriba, con sus utensilios, acequia, represa, balsa, huerta, y el agua de la riera de Carme, en el arrabal de las Figueras de la Poble de Claramunt, por el precio de dos mil quinientas libras catalanas, en moneda contante de oro y plata*». ⁸⁸

També, l'any 1836, feren la venda d'una tercera part del molí de Baix i de 38 jornals del terme d'Òdena a Rafael Sabadell, pel preu de 85.688 rals, segons escriptura del notari Joan Prats de Barcelona, de 15 de desembre de 1836. ⁸⁹

El 5 de juny de 1837, Antoni Brososa i Coca va vendre a Josep Romaní i Gibert, paperer de la Torre de Claramunt, «*toda aquella casa, con su lagar, corral, patio y pequeña porción de tierra, que linda por oriente con la carretera de Madrid, por mediodía con la casa de Francisco Llubia, por poniente con la calle Mayor y por cierzo con la plaza denominada de Capdevila de la Poble de Claramunt, por el precio de 1.672 libras catalanas. Antes fué parte de una pieza de tierra de mayor extensión denominada de la Barquera*». ⁹⁰

CÀRREGUES SENYORIALS I CENSALS

En la transmissió del patrimoni dels Coca als tres hereus de confiança, l'any 1863, ja es trobaven en un període posterior a les abolicions del règim feudal, ja que la llei de 1837 havia suprimit les prestacions del delme i la primícia, encara que per una altra disposició del 1839 fossin restablertes a la meitat, fins a l'anul·lació total el 1841. Tot i així, a les escriptures es fan les transcripcions de les antigues càrregues senyorials i censals que tenien al seu damunt les diverses finques.

88. AHCI, notari Josep Mas i Torelló, Igualada, 8 de juny de 1819, f. 428-431.

89. Ibidem, notari Francesc Especier, Igualada, 19 de març de 1863, f. 205, que en fa la transcripció.

90. Ibidem, notari Marià Puigdollers i Cuyner, Igualada, 20 de juny de 1857, f. 227-228.

MOLÍ PAPERER DE DALT. *«Se tiene el Molino de Arriba y de sus huertos por el Exmo. Sr. Duque de Cardona y de Medinaceli y con la facultad de usar y valerse de las aguas para su curso y riego por el Real Patrimonio de Su Majestad»*.⁹¹

«Se tiene en dominio directo del Obtentor del beneficio de San Jaime Apóstol de Monistrol de Montserrat, al censo de 1 quartera de cebada pagadera el 15 de agosto, valorado en 36 reales, que el 3% representa un capital de 1.200 reales».⁹²

MOLÍ FARINER DE DALT. *«Se tiene en dominio directo de Exmo. Sr. Duque de Medinaceli al censo de 2 quarteras y seis quarteras y medio de cebada, pagaderos el 15 de agosto, cuyo censo reducido a metálico en 91 reales, al 3% representa un capital de 3.034 reales»*.⁹³

MOLÍ FARINER DE BAIX. *«Se tiene en dominio directo del Obtentor del beneficio de San Jaime Apóstol de Monistrol de Montserrat, al censo de 2 quarteras de cebada pagaderas el 15 de agosto, cuyo censo reducido a metálico importa 72 reales, que al 3% representa un capital de 2.400 reales»*.⁹⁴

CASA PAIRAL DEL CARRER MAJOR. *«Se tiene en dominio y alodio del Exmo. Sr. Duque de Cardona y de Medinaceli, al censo de 2 sueldos y 6 dineros, pagaderos en 25 de diciembre, equivalentes a 1 real y 30 céntimos, cuyo censo capitalizado al 3% forma un capital de 46 reales»*.⁹⁵

Pel que fa a la distribució de les dependències de la casa pairal de Cal Coca, gairebé no hi ha modificacions entre els inventaris aixecats per Joan Coca i Ubach, l'any 1767,⁹⁶ per la seva vídua Maria Ferrer i Soler, l'any 1809,⁹⁷ i pels tres hereus de confiança, l'any 1863.⁹⁸

91. RPI, transcripció al tom 32, llibre 1 de la Pobra de Claramunt, f. 10.

92. Ibidem, f. 14.

93. Ibidem, f. 14.

94. Ibidem, f. 16.

95. Ibidem, f. 7.

96. AHCI, notari Vicent Aulet, Igualada, 4 de gener de 1767, f. 25-29.

97. Ibidem, notari Francesc Pujol i Bordas, Igualada, 2 d'agost de 1809, f. 75-89.

98. Ibidem, notari Francesc Especier, Igualada, 19 de març de 1863, f. 195-208.

Primera planta	Segona planta
Entrada	Sala menjador
Estable	Alcova principal
Cups	Cambra fosca
Celler de baix	Cambra davant la sala
Celler de dalt	Cambra que dona al carrer
Celler nou	Cambra més alta
Cuina	Cambra de les minyones
Rebost	Despatx
Pastador	Cambra al costat del despatx
Botiga dels grans	Galeries
Botiga de l'oli	Porxos-golfes

CAMP DE LA BARQUERA.⁹⁹ «*Se tiene por el Exmo. Sr. Duque de Cardona y de Medinaceli, al censo de 4 quarteras y media de trigo y otro de cebada, pagaderas en 15 de agosto, cuyo censo reducido a metálico importa 25 reales, que al 3% forman un capital de 834 reales*».¹⁰⁰

El Camp de la Barquera ja al segle XIV pertanyé a la nissaga dels Coca, però l'any 1596 fou venut per Joan Coca a Domènec Vilabona, rector de la Poble de Claramunt (1592-1606). L'any 1608 fou adquirit per Joan Margalef, rector de la Poble. Els seus successors, Cristòfor i Pere Margalef, l'any 1610 el tornaren a vendre a la família dels Coca. «En Cristòfor i Pere Margalef, habitants de la Poble de la Poble de Claramunt, per tal de redimir un censal de capital de dues centes lliures i pensió anual de quinze lliures, venen a Francesc, Nicolau i Antoni Coca, germans, habitants de la Poble de Claramunt, tota aquella pessa de terra anomenada Camp de la Barquera, de quatre jovades d'extensió. Es troba sota el domini i alou del Duc de Cardona i Sogorb, amb els drets de signatura i fadiga i amb la obligació de satisfer el delme de tots els fruits i productes al rector de la Poble de Claramunt, en representació de l'Església parroquial. El preu de venda és de cent vintiuena lliures, moneda de Cardona. En Jaume Llorens i Marqués, en nom del Duc de Cardona, aprova i signa per raó de domini i declara haver rebut dels germans Coca la quantitat de vintitres lliures de lluíisme, que foren pagades al Sr. Joan de Claramunt, governador dels Estats del

99. Joan Coromines, en el seu *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, indica que el mot *barquera*, significa ' propietat rústica que un es reserva ' (vol. I, p. 660).

100. RPI, transcripció al tom 23, llibre 1 de la Poble de Claramunt, f. 22.

Duc de Cardona. En foren testimonis Joan Llorens, pagès del manso de Mussoleres de Castellolí i Pere Bruat de Vilanova del Camí». ¹⁰¹

El primitiu perímetre del Camp de la Barquera tenia a sol ixent el corrent del riu Anoia; a ponent la costa de la muntanya del castell de Claramunt; a migdia el torrent de Canaletes i pel nord l'era del Comú i el camí ral. Aquesta superfície, amb el pas del segle, va experimentar segregacions i minves per successives vendes, fins la seva total ocupació.

Als segles XVII i XVIII a cada banda del camí ral s'hi edificarien les cases del carrer Major, on hi havia la casa pairal dels Coca, amb la nova església parroquial de Santa Maria i l'Hostal Nou dels Coca, amb cantonada a la plaça de Capdevila. Al segle XIX hi havia el cementiri vell, al costat de l'església, la carretera d'Igualada a Capellades i Vilafranca del Penedès i, perpendicular, el carrer del Raval. Al segle XX, la fàbrica de teixits de Pius Rubert i el Centre Cooperatiu Republicà, reconvertit darrerament en Ateneu Gumersind Bisbal.

Els molins fariners i paperers de Cal Coca de les Figueres al segle XVIII també apareixen gravats per una sèrie de préstecs de particulars i d'institucions, segons consta al Registre de la Propietat d'Igualada: ¹⁰²

Censalitats	Capital	Pensió anyal
Marià Puigdollers Cuyner	1.066 rals	32 rals
Josep Romeu	1.006 rals	28 rals
Causa Pia de Siurana	2.132 rals	64 rals
Josepa Pons Olzinelles	2.666 rals	80 rals
Priorat de Sant Magí d'Igualada	1.066 rals	32 rals
Rectoria de Vilanova del Camí	448 rals	13 rals
Pere Carbonell (Barcelona)	874 rals	26 rals
Comunitat de preveres d'Igualada	3.200 rals	96 rals
Comunitat de preveres d'Igualada	2.133 rals	64 rals
Josep Romeu	2.133 rals	64 rals
Rectoria d'Òdena	5.536 rals	166 rals
Benefici de Sant Jaume Apòstol	6.400 rals	192 rals
Convent Pares Agustins d'Igualada	1.120 rals	33 rals
TOTAL	29.780 rals	890 rals

101. AHCI, notari Joan Garreta, Igualada, 18 de desembre de 1610, s.f.

102. RPI, transcripció al tom 23, llibre 1 de la Pobra de Claramunt, f. 14.

VENDES DE LES DARRERES PROPIETATS

Diverses vegades i abans de vendre, Pau Brososa i Coca, que era el tercer fill de Pere Brososa i Josepa Coca, als anys vuitanta del segle XIX tingué arrendats els molins paperers, però alguna ocasió féu treballar un molí pel seu compte, amb tres tines de producció.¹⁰³

El darrer descendent de la família dels Coca, Enric Brososa i Treserres, finat a Barcelona l'any 1926, ja l'any 1904 havia practicat la venda del grup de molins fariners i paperers i les hortes de Cal Coca, al barri de les Figueres, a favor de Magdalena Bonet i Martorell, vídua de Llorenç Miquel i Costas, finat l'any 1901.¹⁰⁴ Aleshores, el germà Antoni Miquel i Costas i el nebots Llorenç, Josep i Antoni Miquel i Bonet reconstituïren la societat «Miquel i Costas & Miquel S.A.», dedicada a la fabricació de paper de fumar i d'altres de baix gramatge a Capellades i a Cal Tort de la Pobla de Claramunt.¹⁰⁵

L'any 1919, Enric Brososa i Treserres liquidà el patrimoni acumulat per la família dels Coca durant cinc segles, amb les vendes de la casa pairal del carrer Major de la Pobla de Claramunt i la resta del Camp de la Barquera, amb les transaccions fetes a favor dels germans Antoni i Joan Marí i Vallès.¹⁰⁶

Darrerament, el 3 de maig de 2001, es va fer el canvi més recent de propietat de la casa pairal de Cal Coca per la propietària, Montserrat Marí i Vidal (finada el 25 de gener de 2003), com a hereva del seu pare Antoni Marí i Vallès (finat el 27 d'agost de 1954), a favor de l'Ajuntament de la Pobla de Claramunt, amb la signatura de l'alcalde Jaume Armenteras i Soterias. L'històric immoble serà restaurat i destinat a les funcions de nou Ajuntament. La seva inauguració és programada per al quadrienni 2003-2007.

AIGUA DE RIGAT PER A IGUALADA

La constitució de la societat Aigua de Rigat S.A. es va formalitzar a Igualada l'any 1923 i el seu objectiu era el subministrament d'aigua pota-

103. GUTIÉRREZ I POCH, Miquel: *Full a full. La indústria paperera de l'Anoia (1700-1998)*. Barcelona, Ajuntament d'Igualada-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, p. 184.

104. AAR, notari Josep Torelló i Catarineu, Barcelona, 18 de novembre de 1904.

105. RIBA I GABARRÓ, Josep: «La Pobla de Claramunt», *Història de l'Anoia*. Manresa, Parcir, 1988, vol. I, p. 281.

106. AHCI, notari Josep Cisquer i Foraster, Igualada, 10 de juny de 1919, f. 75-76. RPI, tom 147, llibre 7 de la Pobla de Claramunt, f. 180-181.

ble a les poblacions d'Igualada (aleshores d'uns 13.000 habitants) i Vilanova del Camí (d'uns 1.800 habitants), amb l'aprofitament i elevació dels cabals utilitzats per l'antic molí paperer de Rigat, captats a les fonts i els pous a les vores dels torrents descendents des d'Òdena i des de Castellolí, fins a l'indret de la confluència amb el riu Anoia, a la partió dels termes de Vilanova del Camí i de la Pobla de Claramunt.

Socis fundadors d'Aigua de Rigat S.A.

Ròmul Gavarró i Garcia, enginyer industrial
Joan Balcells i Gubern, curtidor
Pere Borràs i Estruch, comerciant
Ramon Company i Llansana, curtidor
Jaume Castelltort i Enrich, curtidor
Olegari Godó i Barral, fabricant tèxtil
Ricard Marsans i Palau, comerciant
Josep Morera i Mestres, advocat
Marcel·lí Valls i Palet, comerciant

El capital social era de 200.000 pessetes, representat per 400 accions nominatives de 500 pessetes, però que podria augmentar-se si es considerava convenient més endavant. D'aquestes 400 accions, la meitat, equivalents a 100.000 pessetes, serien ofertes en subscripció pública a 500 pessetes per acció, i es farien efectives en successius dividendes passius en el temps i la quantitat que fossin acordats pel consell d'administració.

Les altres 200 accions, equivalents també a 100.000 pessetes, serien cedides a Ròmul Gavarró i Garcia, sense desemborsament de cap dividend passiu, completament alliberades, en compensació per les seves aportacions, que foren les següents:

- a) Els drets sobre la finca del molí de Rigat, al terme de Vilanova del Camí, cedits pels actuals propietaris, els germans Antònia, Narcís i Francisco Torras i Baseda, segons el contracte signat el primer d'abril de 1920.
- b) Dues turbines de 500 litres per segon i dues bombes elevadores de cabals d'aigua.
- c) Una peça de terra al terme d'Òdena, procedent de l'herència dels Riba del Cogulló i coneguda amb el topònim del Puigdendela, per la compra feta a Josep Camps i Rosich, en escriptura de 6 de novembre de 1922. En aquest lloc el Sr. Gavarró hi havia de construir un dipòsit enlairat de ciment armat de 25 m³ de capacitat.

- d) Un joc de plànols aixecats pels enginyers de la raó social Fills de Manuel Tomàs de Barcelona.
- e) Contractes de venda o de lloguer d'aigua domiciliària que es troben formalitzats a favor d'Aigua de Rigat S.A.¹⁰⁷

Per a la ciutat d'Igualada, passar d'una situació d'escassetat crònica a una altra de tenir aigua suficient significava un canvi tan radical, que l'any 1922, quan encara es preparava com a projecte, les valoracions fetes a la bestreta es donaven com a molt determinants: «L'obtenció d'aigües bones i abundants ha estat una de les qüestions capitalíssimes que des de fa temps vénen preocupant fonament els igualadins i ha estat i és el seu somni daurat i una de les més fonamentals i legítimes aspiracions. Ens referim al projecte de portar les aigües potables des de Rigat a Igualada, confeccionat per l'infatigable enginyer Ròmul Gavarró i Garcia, que, si com no hi cap dubte, arriba a realitzar el seu important projecte, les generacions futures li aixecaran agraïdes un monument que perpetui la memòria de tan insigne patrici.

»El senyor Gavarró és un d'aqueixos grans homes que passen pel sender de la humanitat deixant la petjada del seu pas, que res no li deuen al favoritisme i que saben obrir-se camí, i que pel seu talent i mereixements viuen consagrats enterament pel treball i pel bé dels seus semblants. El senyor Gavarró no ha inventat res, diran els seus detractors, és veritat; no fa altra cosa que aprofitar un dels més apreciats dons de la Providència, que sempre pròdiga, ha dotat a la mare Naturalesa, encaminat la força vivificant de l'aigua, per donar vida i noves energies a la seva aimada ciutat».¹⁰⁸

Des del primer de març de 1924, la societat Aigua de Rigat S.A. fou autoritzada per l'Ajuntament d'Igualada a fer l'estesa de les canonades per al transport de l'aigua, que en un principi i des del molí de Rigat tingueren un recorregut de 17 quilòmetres, comptant la xarxa urbana inicial.¹⁰⁹

107. AAR, notari Josep Agustí Roca i Ribera, d'Igualada, 11 de juny de 1923, escriptura núm. 314. Aigua de Rigat S.A. fou inscrita al Llibre de Societats del Registre Mercantil de Barcelona, a 11 d'octubre de 1923, amb el número 15.280, inscripció 1a, tom 186, f. 108.

108. CARSI LAMARCA, Ricard: «L'abastament d'aigües a Igualada», al periòdic *El Per-vindre de la Poble*, núm. 1 (la Poble de Claramunt, setembre de 1922), Barcelona, Tipolitografia Climent Oliveró, p. 3-4.

109. AAR, GAVARRÓ I GARCIA, Ròmul: «Proyecto de Aigua de Rigat S.A. para resolver definitivamente el problema de las aguas potables en Igualada. Memoria presentada al concurso convocado por el M.I. Ayuntamiento de Igualada en 30 de abril de 1929. Igualada 27 de mayo de 1929». Barcelona, Tipografia Catalana, 1929, p. 28 i 29.

La rapidesa de les obres fou advertida per la premsa: «Al passeig de mossèn Jacint Verdaguer s'hi han obert els valls per a la canalització de l'aigua de Rigat que, segons informes fidedignes, tindrem a Igualada per tot el propinent mes de maig. Indubtablement que aquesta millora és una de les més útils i necessàries per a la població».¹¹⁰

«Estant molt avançats els treballs per a la conducció de l'aigua de Rigat a Igualada. Hi ha més de la meitat de la tuberia general col·locada i l'activitat amb què s'hi treballa fa preveure que dintre de no gaires dies quedarà llesta la instal·lació, rajant per fi, a un dels indrets del formós passeig de Mossèn Cinto. L'abundós broll que neix en terreny particular de la lloable empresa que, amb les més enlairades mires i esperit del més abnegat patriotisme, ha abordat el problema de dotar Igualada del ric cabal de l'antiga Font Febrera».¹¹¹

L'abastament d'aigua a Igualada es va inaugurar el 9 juliol de 1924. L'enginyer Ròmul Gavarró manifestà que *«gracias a la eficaz intervención del hijo predilecto de Igualada, el general Don Pedro Vives, fué posible que el manantial de Rigat llegara a Igualada en julio de 1924, en el momento preciso en que estaban agotados todos los manantiales que abastecían a la ciudad, secos sus pozos, seco por completo el río Noya y en que los depósitos municipales tenían sólo el agua precisa para alimentar las fuentes públicas durante tres días. Igualada, que estaba sedienta, acogió el manantial de Rigat, con la misma alegría que el condenado a morir recibe la noticia de su liberación, y desde aquella fecha inolvidable, la situación ha ido mejorando continuamente»*.¹¹²

AIGUA DE CAL COCA PER A IGUALADA

Amb la desaparició del conjunt del patrimoni agrícola, industrial i urbà de les mans de la família dels Coca-Brososa, els molins fariners i paperers restaren aturats definitivament, però tingueren una transformació de funcions com a proveïdors d'aigua cap a Igualada i les poblacions dels voltants. Era aquella aigua derivada des de la riera de Carme que durant segles havien aprofitat per obtenir farina i paper, amb la força de la roda hidràulica.

110. *El Sol de Tous*, núm. 130 (4 d'abril de 1924), p. 2.

111. *El Sol de Tous*, núm. 131 (31 de maig de 1924), p. 2.

112. AAR, GAVARRÓ I GARCIA, Ròmul: «Proyecto...», p. 5.

Per iniciativa d'Aigua de Rigat S.A., abans de decidir-se pels pous i pel rec de Cal Coca, es van practicar estudis de les surgències d'aigües per a tota la comarca, com la de Sanahuja, al terme de Santa Margarida de Montbui; les de Santa Càndia i de Can Bou, a Orpí; la del Molí Major, a Carme, i la del Grau, a la Pobla de Claramunt, però totes elles foren descartades.

L'any 1929, la societat Aigua de Rigat S.A. va comprar a Magdalena Bonet i Martorell, que n'era la propietària des de l'any 1904, el conjunt de quatre edificacions inactives dels antics molins fariners i paperers, coneguts com els molins de Dalt i de Baix de Cal Coca, i les hortes regades dels voltants, amb la resclosa, un salt d'aigua, l'aqüeducte, la sèquia i els drets de l'aigua de la riera de Carme (també hi anava inclosa la finca de la Torre de Claramunt). El preu de la transacció fou de 65.000 pessetes.¹¹³

L'adquisició de les finques de Cal Coca de les Figueres es va fer amb la finalitat de portar aigua cap a Igualada, ja que es considerava que hi havia fonaments científics i naturals per disposar d'aigua bona i en quantitat i qualitat, i que a més era factible una explotació immediata, extensible i perdurable. Per això, l'enginyer Ròmul Gavarró explicava que *«guiados por diferentes geólogos y últimamente por el que demostró ser el más conocedor de este país D. Alberto Carsí, se recorrió toda la comarca en busca del manantial apetecido que colmara las necesidades de hoy y las posibilidades de mañana, hasta que dió con él, en el término de la Pobla de Claramunt y en la finca denominada Cal Coca, del que sin duda alguna se puede extraer, en magníficas condiciones, toda el agua que se precisa»*.¹¹⁴

Després dels treballs d'instal·lar les canonades des de Cal Coca fins al molí de Rigat i de disposar de l'equip elevador, el 8 de setembre de 1930 es va iniciar el subministrament des de la Pobla de Claramunt cap a Igualada, que al principi era de procedència subterrània, captada des dels pous dels voltants dels antics molins de Cal Coca, i després també des del corrent superficial de la riera de Carme, derivat per la sèquia tradicional i coneguda popularment amb el nom de Rec de Cal Coca.¹¹⁵

113. AAR, notari Albert Gabarró i Torres, de Barcelona, 23 de maig de 1929, escriptura núm. 391.

114. AAR, GAVARRÓ I GARCIA, Ròmul: «Proyecto...», p. 6.

115. RIBA I GABARRÓ, Josep: «Els geòlegs germans Carsí», *Diari d'Igualada*, núm. 3.945 (18 de juliol de 1994), p. 26. Ibidem, «L'enginyer Ròmul Gavarró i Garcia», *Diari d'Igualada*, núm. 3.946 (22 de juliol de 1994), p. 21. Ibidem, «Mossèn Pere Bosch, entre l'aigua i el catecisme», *Diari d'Igualada*, núm. 3.947 (29 de juliol de 1994), p. 23.

Aleshores, el promotor Ròmul Gavarró remarcava que la ciutat d'Igualada «fa sis anys que era una població pràcticament indotada d'aigua, exposada a morir de set. Avui, efectuades ja les obres de conducció del manantial de Cal Coca, inaugurades el 8 de setembre passat, per la nostra mediació, ja pot disposar en qualsevol moment, estiu o hivern, de l'aigua potable que vulguin, absolutament pura, la millor que hi ha disponible a la comarca. Davant d'aquest fet evident cal reconèixer que el problema de l'aigua està a Igualada completament resolt».¹¹⁶

Mig segle més endavant d'aquell 1930, les possibilitats i l'abundància de l'aigua de Cal Coca es concretaven en una informació fefaent: «L'any 1981 els aforaments dels cinc pous de Cal Coca donaven la quantitat diària de 1.850 m³ diaris, i a més el cabal obtingut de les aigües superficials de la riera de Carme, captades per l'antic Rec de Cal Coca, era de 15.322 m³ diaris, equivalents a 177,34 litres per segon i amb un total de 5,59 hm³ anyals. Aquestes aigües reben un tractament en l'estació depuradora situada en el lloc de l'antiga Bassa del Molí de Dalt del Coca, a les Figueres de la Pobla de Claramunt».¹¹⁷

El creixement demogràfic i industrial d'Igualada des del principi del subministrament d'aigua potable provinent des de Cal Coca de la Pobla fou factible perquè les seves disponibilitats hídriques, constatades encara després de mig segle de servei, eren unes reserves a l'abast per incorporar-les a la xarxa de distribució urbana. Les xifres de les taules següents serveixen per realitzar una anàlisi comparativa del creixement demogràfic¹¹⁸ amb els subministraments d'aigua a la ciutat d'Igualada i a la Conca d'Òdena.¹¹⁹

CREIXEMENT DEMOGRÀFIC D'IGUALADA

Any	Habitants
1930	13.885
1940	15.603
1950	16.945
1960	19.866
1970	27.941
1980	31.396

116. AAR, GAVARRÓ I GARCIA, Ròmul: *Les aigües d'Igualada. Notes informatives*. Aigua de Rigat S.A. Igualada, novembre 1930, p. 8. Barcelona, Tipografia Catalana, 1930.

117. AAR. NÓVOA RODRÍGUEZ, Manuel: *Recursos de agua para Igualada y su área de influencia*. Aigua de Rigat S.A., gener de 1981, p. 110. Inèdit.

118. Font: Padrons Municipals d'Igualada.

119. Dades dels registres d'Aigua de Rigat S.A., en metres cúbics. Les xifres de la Conca d'Òdena són del conjunt d'Igualada, Òdena, la Pobla de Claramunt i Vilanova del Camí.

SUBMINISTRAMENTS D'AIGUA DE RIGAT S.A.

Any	Igualada	Conca d'Òdena
1970	1.121.007	1.773.508
1971	1.346.276	2.023.230
1972	1.475.914	2.253.842
1973	1.576.507	2.436.377
1974	1.731.258	2.392.483
1975	1.891.917	2.496.497
1976	2.036.283	3.272.525
1977	2.197.129	2.865.433
1978	2.287.151	3.442.553
1979	2.474.989	3.568.011
1980	2.589.512	3.444.763

La portada de les aigües a Igualada, primer des del molí de Rigat, el juliol de 1924, i després des dels molins de Cal Coca, el setembre de 1930, fou una realitat esplèndida de present i de futur. Però els justificats desitjos formulats per Ricard Carsí encara no s'han complert. A Igualada no s'ha dedicat cap monument, ni cap carrer, ni cap plaça, ni cap font, per honorar el nom de Ròmul Gavarró i Garcia. L'aixeta del reconeixement encara segueix tancada. Ja seria hora que fos oberta.

ABREVIATURES

AAR	Arxiu d'Aigua de Rigat S.A.
AHCI	Arxiu Històric Comarcal d'Igualada
AHPB	Arxiu Històric de Protocols de Barcelona
APPC	Arxiu Parroquial de la Poble de Claramunt
RPI	Arxiu Registre de la Propietat d'Igualada

Aspecte actual de l'aqüeducte del rec de Cal Coca, per travessar la riera de Carme (Fot.: Andreu Miquel).

La casa dels Coca centrada al nucli antic de la Pobla de Claramunt i el Camp de la Barquera, l'any 1910 (Fot.: Joan Castellvell).

Finestrals renaixentistes de la façana de Cal Coca,
al carrer Major, l'any 1925 (Fot.: Pere Bosch).